

7^η Απριλίου 2021

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΘΕΣΕΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΕΤ ΕΝΕΡΓΕΙΑ, ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟ ΑΠΟΤΥΠΩΜΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος και Πολιτισμού (ΕΛΛΕΤ) εργάζεται συστηματικά για να διασφαλίσει μέσα από δράσεις και προτάσεις της, την επιτυχή και βιώσιμη μετάβαση σε μια οικονομία κλιματικής ουδετερότητας, έχοντας ως κεντρικό γνώμονα τη διαφύλαξη της φύσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Για την ΕΛΛΕΤ ο πρωταρχικός στόχος της ανθρωπότητας οφείλει να είναι η μείωση του συλλογικού οικολογικού αποτυπώματος, μέσω της μείωσης ζήτησης κάθε είδους ενέργειας, της αύξησης της ενεργειακής παραγωγής από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) στο βαθμό που είναι απαραίτητο, της διαφύλαξης της απειλούμενης βιοποικιλότητας ως και του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και της αποκέντρωσης της ευθύνης για τη διαχείριση των ενεργειακών προβλημάτων.

Η κρισιμότητα της συγκυρίας που διανύουμε ώθησε την ΕΛΛΕΤ να διαμορφώσει σταδιακά ένα κείμενο θέσεων για τα παραπάνω θέματα, θεωρώντας ότι θα αποτελέσει πολύτιμη πηγή πληροφόρησης. Ειδικότερα, στο κείμενο αυτό αναπτύσσονται οι εξής τρεις ενότητες:

1. Εθνικοί Στόχοι και Προτιμώμενα Μέσα - Πρώτα η Εξοικονόμηση Ενέργειας: Τίθενται οι προτάσεις της ΕΛΛΕΤ για τη μείωση της ζήτησης ενέργειας συνολικά.
2. ΑΠΕ: Τίθενται οι βάσεις μίας εποικοδομητικής συζήτησης για τις διάφορες μορφές ΑΠΕ και τη σημασία της σωστής επιλογής ανά περιοχή με κατάλληλη χωροθέτηση. Απολύτως αναγκαία η διαφύλαξη των προστατευόμενων περιοχών με παράλληλη ανάπτυξη των ΑΠΕ.
3. Διαδικασίες της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας (ΡΑΕ) με προτάσεις για την καλύτερη ενημέρωση των τοπικών κοινωνιών, ιδίως επί των διαδικασιών παροχής βεβαιώσεων αδειοδότησης και χωροθέτησης.

I. Εθνικοί Στόχοι και Προτιμώμενα Μέσα - Πρώτα η Εξοικονόμηση Ενέργειας.

Η ΕΛΛΕΤ επικροτεί τη δέσμευση της Ελλάδας για απολιγνιτοποίηση μέχρι το 2028 και την ενεργειακή της μετάβαση σε μια οικονομία κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050. Εάν όμως επιχειρηθεί η επίτευξη του στόχου της απολιγνιτοποίησης μόνο μέσω της ταχύτερης δυνατής μετάβασης από ορυκτά καύσιμα σε ΑΠΕ χωρίς παράλληλο περιορισμό του συνολικού οικολογικού αποτυπώματος, θα επέλθουν ανεπανόρθωτες ζημιές στη φύση, στην πολιτισμική κληρονομιά και στην βιοποικιλότητα της Ελλάδας. Πρωταρχικό μέλημά λοιπόν οφείλει να είναι η μείωση του εθνικού ενεργειακού αποτυπώματος. Η ΕΛΛΕΤ θέτει τις εξής επτά προτάσεις για την επίτευξη του στόχου αυτού:

1. Ενεργειακή αναβάθμιση υπαρχόντων κτιρίων σε κτίρια μηδενικής ενεργειακής κατανάλωσης, εξέλιξη που θα μειώσει τις εκπομπές αερίων θερμοκηπίου και θα βελτιώσει την ποιότητα ζωής αλλά σταδιακά και την οικονομική ευρωστία των Ελλήνων.
2. Διατήρηση και επανάχρηση ιστορικών κτιρίων. Είναι ανάγκη να εξευρεθεί το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο ώστε τα εγκαταλειμμένα κτίρια να αναστηλώνονται χωρίς απαλλοτρίωση ή αλλαγή ιδιοκτησίας. Η ΕΛΛΕΤ έχει εκπονήσει συγκεκριμένες προτάσεις.
3. Σχεδιασμός των νέων κτιρίων με γνώμονα τις βασικές αρχές του βιοκλιματικού σχεδιασμού. Υλοποίηση αστικών αναπλάσεων αναγκαίων για τη μείωση του αυξανόμενου φαινομένου των θερμικών νησίδων, ιδίως σε πυκνοδομημένες περιοχές των μεγαλουπόλεων που υποφέρουν από έλλειψη πρασίνου.
4. Ενθάρρυνση της βιώσιμης κινητικότητας εντός πόλεων με ποδήλατο και περίπατο. Είναι ιδιαίτερα σημαντική επίσης η ενίσχυση των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς (ΜΜΜ) και κυρίως των Μέσων Σταθερής Τροχιάς (ΜΣΤ), ακόμα και εάν η οικολογική τους «καθαρότητα» εξαρτάται από το εθνικό μείγμα ηλεκτρικής παραγωγής, διότι μειώνεται αποτελεσματικά το συνολικό οικολογικό αποτύπωμα της κοινωνίας όταν πολλοί χρησιμοποιούν το ίδιο κοινό μέσο μεταφοράς, όπως τα ΜΣΤ. Παράλληλα είναι κρίσιμο να συνδεθούν με άλλα νησιά όσα διαθέτουν πρόσβαση σε υψηλής ενθαλπίας γεωθερμία, όπως πχ. η Μήλος με τη Θήρα, ώστε να επιτευχθεί σύντομα η αποκλειστική χρήση ηλεκτρικών αυτοκινήτων με καθαρή ενέργεια.
5. Ενθάρρυνση της βιώσιμης κινητικότητας εκτός πόλεων. Ο σιδηρόδρομος μεταξύ πόλεων και ο προαστιακός ευρίσκονται κατ' αρχάς στην ίδια κατηγορία με ΜΣΤ εντός μεγαλουπόλεων, με τη μεγάλη όμως διαφορά ότι όταν συγκρίνονται κυρίως με τα αεροπλάνα, όπου η οποιαδήποτε μετάβαση θα καθυστερήσει, τα πλεονεκτήματά τους αυξάνονται δραματικά.
Οι αερομεταφορές και οι θαλάσσιες μεταφορές είναι ιδιαίτερα ευάλωτες, αν και σε διαφορετικό βαθμό, στην επερχόμενη περίοδο αναγκαστικής μετάβασης σε κατάσταση κλιματικής ουδετερότητας. Αυτό διότι πρόκειται για δύο μέσα, για τα οποία προς το παρόν δεν υπάρχει κάποια τεχνολογικά εύκολη λύση προς αντιμετώπιση της σημαντικής συμβολής τους, σε παγκόσμιο επίπεδο, στις συνολικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου.
6. Αλλαγή διατροφικών συνηθειών με την προώθηση της παραδοσιακής ελληνικής μεσογειακής διατροφής, που αποτελεί πρότυπο μιας υγιεινής και περιβαλλοντικά μη επιβαρυντικής διατροφής. Πρόσφατα αναπτύχθηκαν διεπιστημονικές γέφυρες συνδέοντας τρόφιμα και περιβάλλον και φαίνεται πως η παραγωγή αερίων θερμοκηπίου συνδέεται στενά με την παραγωγή τροφίμων ζωικής προέλευσης, ιδίως την παραγωγή βοδινού κρέατος. Η μετατόπιση της κατανάλωσης σε μια διατροφή βασισμένη σε φυτικά προϊόντα θα συνέβαλε ουσιαστικά και στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.
7. Μετάβαση σε ένα πρότυπο κυκλικής οικονομίας το οποίο θα εστιάζει στη μείωση της σπατάλης πόρων που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία –ιδιαίτερα στις ενεργοβόρες βιομηχανίες ατσαλιού, αλουμινίου και τσιμέντου-, στην αξιοποίηση ανανεώσιμων πόρων, φυτικών και ζωικών υποπροϊόντων και βιοαποικοδομήσιμων υλικών, στην ανάκτηση και επαναχρησιμοποίηση προϊόντων, στην παραγωγή ενέργειας από τα απόβλητα παραγωγικών διαδικασιών και στη διατήρηση ενός προϊόντος σε καλή λειτουργική κατάσταση για μακρύ χρονικό διάστημα. Να ενθαρρύνεται η κοινή χρήση συγκεκριμένων προϊόντων από πολλαπλούς χρήστες (sharing economy).

II. Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Θέσεις ΕΛΛΕΤ

Δεύτερο κρίσιμο μέλημα,, μετά τη μείωση του εθνικού ενεργειακού αποτυπώματος, αποτελεί ο σταδιακός εκμηδενισμός της χρήσης ορυκτών καυσίμων και η αύξηση της ενεργειακής παραγωγής από Α.Π.Ε. Η επίτευξη των ενεργειακών στόχων, όπως έχουν καθοριστεί στο ΕΣΕΚ, θα οδηγήσει σε μείωση των εκπομπών αερίου θερμοκηπίου και επομένως στη μείωση του οικολογικού αποτυπώματος των ανθρώπινων κοινωνιών. Η ΕΛΛΕΤ θέτει τη βάση για μία εποικοδομητική συζήτηση αναφορικά με τη σωστή επιλογή ΑΠΕ ανά είδος και περιοχή χωροθέτησης. Συγκεκριμένα:

1. Γεωθερμία: Η ΕΛΛΕΤ θεωρεί επείγουσα την αξιοποίηση της γεωθερμίας, ως μίας φιλικής προς το περιβάλλον και φθηνής μορφής ΑΠΕ, με απόλυτα πλέον ασφαλή και προηγμένη τεχνολογία, η οποία σε αντίθεση με κάποιες μορφές ΑΠΕ παράγει ενέργεια βάσης και όχι αιχμής. Παράλληλα η γεωθερμία υποβοηθά και τον εξίσου σημαντικό στόχο της διαφύλαξης της ελληνικής φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς απαιτεί περιορισμένη έκταση γης και λιγότερα συνοδά έργα συγκριτικά με άλλες μορφές ΑΠΕ, δημιουργώντας έτσι μικρότερη οπτική όχληση.
2. Χερσαίες Ανεμογεννήτριες: Οι χερσαίες ανεμογεννήτριες θα πρέπει κατά προτεραιότητα να χωροθετούνται κοντά σε κέντρα ενεργειακής κατανάλωσης ή ήδη υπάρχοντες δρόμους. Άλλες χωροθετήσεις είναι συζητήσιμες, ενώ θα πρέπει να αποφεύγονται προστατευόμενες περιοχές η πολιτιστικά τοπία, όπου τα αιολικά πάρκα αξιολογούνται ως καταστροφικά για την βιοποικιλότητα, τη φύση και τον πολιτισμό.
3. ΑΠΕ και Προστατευόμενες Περιοχές Natura 2000: Με βάση την αρχή της προφύλαξης, θα έπρεπε έως την ολοκλήρωση των μελετών διαχείρισης για τις περιοχές αυτές (σχεδιάζεται η ολοκλήρωσή τους περί τα μέσα του 2022) και τη θέσπιση των αναγκαίων μέτρων διατήρησης να ανασταλεί η χωροθέτηση οποιωνδήποτε βαρέων εγκαταστάσεων σε περιοχές του δικτύου Natura 2000, δεδομένου ότι είναι πιθανό οποιαδήποτε τέτοια χωροθέτηση να προκαλέσει μη αναστρέψιμες ζημιές στο φυσικό και πολιτιστικό τους κεφάλαιο. Την πρόταση αυτή υπέβαλε η ΕΛΛΕΤ προς το ΥΠΕΝ ήδη από τις αρχές του 2020 αλλά ανεπιτυχώς. Βαρείες εγκαταστάσεις, ανάλογα με τις συνθήκες χωροθέτησης, μπορεί να είναι είτε τα φωτοβολταϊκά, είτε τα αιολικά πάρκα.
4. Θαλάσσιες ανεμογεννήτριες και Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός: Η ΕΛΛΕΤ θεωρεί επιτακτική ανάγκη την ολοκλήρωση της κατάρτισης του Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού, ο οποίος αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την προώθηση των Υπεράκτιων Αιολικών Ανεμογεννητριών. Οι Υπεράκτιες Αιολικές Ανεμογεννήτριες, εφόσον σχεδιάζονται και λειτουργούν σωστά, θα μπορούσαν να συμβάλουν καθοριστικά στην παραγωγή καθαρής ενέργειας και να αποτελέσουν μια εναλλακτική λύση στις μεγάλες πιέσεις που υφίστανται νησιωτικές και ορεινές περιοχές από τις προτεινόμενες βιομηχανικής έκτασης χερσαίες χωροθετήσεις αιολικών πάρκων.
5. Αποθήκευση Ενέργειας: Αντλησιοταμίευση και Μπαταρίες: Επιτακτική είναι η ανάγκη για σταθεροποίηση του ηλεκτρικού συστήματος εφόσον κατά τα επόμενα χρόνια οι ΑΠΕ θα έχουν πολλαπλή εγκατεστημένη ισχύ απ' ότι σήμερα. Μία λύση, μεταξύ άλλων, είναι η αντλησιοταμίευση, ειδικά για τα μη διασυνδεδεμένα νησιά. Άλλη λύση αποτελούν οι μπαταρίες, οι οποίες όμως αυξάνουν το συνολικό οικολογικό αποτύπωμα της ανθρωπότητας λόγω χρήσης σπάνιων γαιών.

6. Φωτοβολταϊκά πάρκα: Είναι προτιμότερο να χωροθετούνται σε ήδη αλλοιωμένες ή υποβαθμισμένες περιοχές όπως ορθά σχεδιάζει η ΔΕΗ για τα ανενεργά λιγνιτικά της πεδία (πχ. Δ. Μακεδονία και Μεγαλόπολη). Επίσης σε ημι-ερείπωμένες ή μη αγροτικές εκτάσεις χωρίς απότομες κλίσεις γης, ή ακόμα και σε επίπεδους χώρους κοντά σε υφιστάμενους δρόμους. Μέσα σε πόλεις τα φωτοβολταϊκά προσφέρονται για υποβαθμισμένα από την αντιπαροχή και την κερδοσκοπία αστικά περιβάλλοντα.. Πρόκληση για αρχιτέκτονες και σχεδιαστές παραμένει η δημιουργία και εγκατάσταση καλαίσθητων φωτοβολταϊκών για νέες κατοικίες σε πόλεις, προάστια και εξοχές.
7. Υδροηλεκτρική Ενέργεια: Υπέρ και τα Κατά: Περιορισμένος πλέον είναι ο αριθμός των νέων μεγάλων υδροηλεκτρικών που μπορούν να σχεδιαστούν στη χώρα. Επίσης, η κλιματική αλλαγή πιθανώς θα επιφέρει μείωση της ετήσιας βροχόπτωσης. Τα μικρά και πολύ μικρά υδροηλεκτρικά έργα έχουν το πλεονέκτημα να εμπλέκουν και να ενεργοποιούν την τοπική κοινωνία. Με αυτό τον τρόπο θα ενισχύεται και η τοπική αποδοχή των ΑΠΕ.

III. Οι Αδειοδοτικές Διαδικασίες

Τα κύρια ορόσημα και βήματα της αδειοδοτικής διαδικασίας ΑΠΕ είναι: 1) Έκδοση Βεβαίωσης Παραγωγού Ηλεκτρικής Ενέργειας από την Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή «Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ)», 2) Έκδοση άδειας εγκατάστασης από την αρμόδια Αποκεντρωμένη Διοίκηση, μετά από Έγκριση Περιβαλλοντικών Όρων – ΕΠΟ και άλλων διαδικασιών και 3) Έκδοση άδειας λειτουργίας από την αρμόδια Αποκεντρωμένη Διοίκηση.

Αναφορικά με το πρώτο βήμα, ήτοι την έκδοση Βεβαίωσης Παραγωγού Ηλεκτρικής Ενέργειας από τη ΡΑΕ, ο στόχος του νομοθέτη ήταν να καθιερωθεί μια πολύ σύντομη αδειοδοτική διαδικασία, μετατρέποντας επί της ουσίας τη βεβαίωση παραγωγού σε μια άδεια σκοπιμότητας. Δεν εξετάζονται επομένως από την ΡΑΕ θέματα που σχετίζονται με περιβαλλοντική όχληση, υποβάθμιση του τοπίου ή/και συγκρούσεων χρήσεως γης, έτσι δημιουργώντας αναστάτωση στις τοπικές κοινωνίες για τις βεβαιώσεις παραγωγής που εκδίδονται, και τους σχετικούς χάρτες που δείχνουν τη χώρα «πλημμυρισμένη» με ΑΠΕ. Ως εκ τούτου, κρίνεται ότι το στάδιο αυτό θα πρέπει να τροποποιηθεί ώστε πριν από την κατάθεση της αίτησης βεβαίωσης, να έχει υπάρξει συνεργασία με τις τοπικές κοινωνίες και να έχει ληφθεί υπόψη η φέρουσα ικανότητα κάθε περιοχής, κάτι που σήμερα εξετάζεται μόνο κατά τη φάση 2 της ΕΠΟ.

Όλες οι τοπικές κοινωνίες, συμπεριλαμβανομένου και των μεγαλουπόλεων, καλούνται να αποδεχθούν ότι η ενέργεια που καταναλώνουν πλέον θα παράγεται κατά το δυνατόν στον τόπο τους και αποκλειστικά από καθαρές πηγές ενέργειας. Θα πρέπει να είναι σαφές όμως ότι η δύσκολη αυτή μετάβαση σε μία κατάσταση κλιματικής ουδετερότητας οφείλει να γίνει έχοντας ως βασικές επιδιώξεις την ευρύτερη δυνατή κοινωνική αποδοχή, τουτέστιν με σεβασμό των θέσεων των τοπικών κοινωνιών και τη διαφύλαξη της φύσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η παρούσα περίληψη βασίζεται σε ένα πληρέστερο κείμενο της ΕΛΛΕΤ της 6^{ης} Απριλίου 2021.